

Innbyggerne i byen Izamal i Mexico ønsker å forvalte verdens kulturarv. Det kan koste dem dyrt. **Av Seth Kugel**

En tung verdensarv

Farlig turisme
Det er gjevt å havne på Unescos verdensarv-liste. Det kan også ødelegge noen av verdens vakreste natur- og kulturminner.

FOTO: JANET JARMAN, THE NEW YORK TIMES

VERDEN SARV: Buddhistiske munkar i byen Luang Prabang i Laos, et av over 800 områder på Unescos verdensarvliste. FOTO: 2001-2006 © TITO DUPRET/WHTOUR.ORG

[unesco] Rett ved et stille torg i det historiske senteret av byen Izamal i Mexico ligger et lite marked. Det ligger tvers over gaten for et fransiskanerkloster, bygget i 1561 på toppen av en mayapyramide. Spissbuene er malt gyllengule, som på alle andre kolonibygninger i byen, og billige t-skjorter pryder murveggene. Rett ved selger en eldre kvinne fruktene avokado og chirimoya.

Knip øynene halvt igjen og forestill deg en annen fremtid for denne lille yucatanse byen. T-skjortene blir delikate og overprisede, med motiver fra Izamal. Den eldre kvinnen er der fortsatt, men selger suvenirer til turister som nettopp har vært på omvisning på pyramiden eller i klosteret. Deretter vil de dra videre til pittoreske hoteller som ennå ikke eksisterer.

Utvannet betydning

Hvis de kommunale myndighetene får det som de ønsker, vil Izamal, eller i det minste klosteret, bli utnevnt til det verdensarvområde nummer åttehundre og noe. Dermed vil dette framtidsscenarioet være sikret.

Begrepet «verdensarv» er blitt mye brukt av reisebyråer og dukker stadig oftere opp på nettstedene for reiseliv. Det er ikke noen tilfældighet: Unesco – FN's organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon – har jevnt og trutt lagt til områder på sin verdensarvliste

(«World Heritage List»). Opprinnelig var det tolv steder som ble valgt ut i 1978. I dag er det 812, og listen inneholder alt fra Frihetsgudinnen, Taj Mahal og Angkor Wat til trekirker i Polen og kulturlandskap i Mongolia.

– Ikke før har de fått logoen, før de dobler inngangspengene og anlegger en flyplass rett ved siden av.

Titi Dupret, Verdensarv-fotograf

Etter hvert som listen utvides er det mange som har begynt å lure: Vil den raske veksten utvanne listens betydning? Og siden disse utnevnelserne tiltrekker seg både turisme og utvikling i en ukontrollert grad, vil æren skade disse områdene like mye som de gagnar dem?

Selv om Mexico bruker mer ressurser på verdensarv-prosjekter enn mange andre land, er Yucatan et godt eksempel på hva som kan skje med et område etter at det er kommet på listen. Mexicos mest særpregede område er antakelig mayabyen Chichen Itza, som allerede var oversvømt av turister. Turistmengden økte etter utnevningen – til 5000 besøkende hver dag i høysesongen, ifølge statistikk fra lokale myndigheter.

Å stå foran Chichen Itzas ikoniske Kukul-

can-pyramide er selvsagt fortsatt en storslagen opplevelse, men synet av køen av turbusser som spyrr ut amerikanske turister utenfor er omtrent like bemerkelsesverdige. De besøkende har busens identifikasjonsnummer skrevet på merkeklisset til skjorten, og muntre gaidere med ferdigskrevne manuskripter gjeter dem gjennom porten, hvor de mottar offisielle inngangsbånd. Innenfor porten møter man drevne suvenirselgere. En av de faste, Ermenegildo Kahum Kem, kan si «Noe til Deres svigeremor?» på fem forskjellige språk.

Beleiret

Unescos intensjon var i utgangspunktet enkel: I 1972 vedtok man en verdensarvkonvensjon, som skulle bevare kulturminner og naturvernområder av «fremstående universell verdi». Konvensjonen etablerte en verdensarvkomité, en rullerende gruppe på 21 nasjoner, og et verdensarvfond til å holde oversikt, yte teknisk assistanse og gi lån. Verdensarvsenteret i Paris overvåker programmet, og komiteen utnevner årlig nye steder.

Det er for øvrig blitt åpenbart at for mange av områdene har det å komme på listen vært mer et mål i seg selv enn starten på en verneinnsats. Straks den fire-fem år lange nominasjonsprosessen er over, bidrar Unesco vanligvis ikke med midler eller teknisk assistanse fra sin

gruppe på 35 ansatte, og det er ingen regelmessig overvåking for å sikre at de ambisiøse planene blir gjennomført.

– Landene innså at selv om det ikke var penger å få fra Unesco, så oppnådde de berømmelse, og berømmelse fører med seg turisme, sier Bonnie Burnham, lederen for det amerikanske World Monuments Fund, en frivillig organisasjon som bidrar med hjelp til restaurering og bevaring av historiske steder.

– Det er ikke noen hemmelighet at dette er en av hovedgrunnene for å komme med på listen over verdensarvsteder.

– I samme øyeblikk som et område kommer på listen, kommer det med i reiseguidene, sier Jeff Morgan, administrerende direktør for Global Heritage Fund, en gruppe som har sin egen, mindre liste og driver restaureringsprosjekter i utviklingsland.

– Listen har ingen betydning når det gjelder bevaring.

Nye områder

Morgan forteller at gruppen hans har jobbet i Lijang i Kina med å bevare de eldgamle husene og kulturen til Naxi-folket, og at straks etter nominasjonen til listen i 1997 ble stedet beleiret av utvikling.

– De hadde ingen reguleringsplaner for området, forteller Morgan.

– Plutselig sto de første turisthotellene der. Snart var det så mye bygging at stedet ikke lenger har noen interesse.

– Vi anser ikke verdensarvlisten som et middel til å øke turismen, sier Alessandro Balsamo, som overvåker utvelgelsesprosessen.

– Den er ment å bevare et spesielt område for de kommende generasjoner, og å gi det gjeldende medlemsland midler, gjennom internasjonalt samarbeide, til å bevare stedene.

Balsamo setter spørsmålstegn ved hvor effektivt verdensarvsenteret kan overvåke den stadig voksende listen, for ikke å snakke om å bidra med teknisk assistanse, med et årlig driftsbudsjett på fire millioner dollar. Organisasjonen har ikke engang en oppdatert liste over kontakter for alle 812 stedene, forteller han.

Det første skrittet ville selvsagt være å stoppe utnevningen av nye områder. 24 nye områder kom til i sommer, deriblant den ottomanske byen Gjirokastra i Albania og Shiretoko-halvøya i Japan.

Diplomater i verdensarvkomiteen ønsker å få sine egne lands forslag med på lista og vil bare ikke gå med på noe slikt, ifølge Francisco Javier Lopez Morales. Han ledet inntil nylig den meksikanske regjeringens verdensarvprogram.

– Fra et realistisk, pragmatisk synspunkt kan jeg ikke se for meg muligheten av at antallet årlige utnevnelser skulle kunne bli redusert, sier han.

I Mexico ser Chichen Itza ut til å være under

Liten effekt i Norge

Plassen på Unescos liste over verdensarven har ikke betydd flere turister i Geiranger.

AV NIKLAS SANDBERG niklassan@gmail.com

[turisme] I fjor sommer ble Geiranger- og Nærøyfjorden samt landskapet rundt ført opp på Unescos verdensarv-liste, oversikten over verdens viktigste kultur- og naturarvområder. Unesco anslår at en slik oppføring fører til 40 til 50 prosents økning av antall turister i årene som kommer.

Geirangerfjorden er landets mest besøkte turistmål med over 700.000 besøkende. Plassen på verdensarvlista har imidlertid ikke ført til noen som helst økning i turismen i Geirangerfjorden, opplyser reiselivssjef Geir Gjærde i Destinasjon Geirangerfjorden-Trollstigen til Ny Tid.

Heller ikke Noralv Distad, reiselivssjef for Aurland og Lærdal Reiselivslag, har merket noen nevneverdig økning.

– Vi har merket en viss interesse, men det kan ikke måles direkte – generelt har området hatt en god vekst de siste årene. Vi forventer en økning i trafikken utover i sesongen og det kommende året, men vi vet jo ikke hvor stor den blir.

Totalt har Norge syv steder plassert på verdensarvlista. Bryggen i Bergen, Urnes stavkirke, bergstaden Røros, helleristningene i Alta, Vegaøyen, Stuvemeridianen og Geiranger- og Nærøyfjorden. ■

kontroll og tilstrekkelig bemannet, noe som er mer enn man kan si om mange andre områder i verden. Titi Dupret, en belgier som sammen med sin kone har fotografert rundt 120 verdensarv-områder for nettstedet sitt, www.world-heritage-tour.org, har blitt rystet på sine turer rundt i Asia.

– Jeg har sett så mange steder som bruker «verdensarv»-merkelappen som en reklameplakat. Ikke før har de fått logoen, før de dobler inngangspengene og anlegger en flyplass rett ved siden av, sier han.

Dupret husker hvor rystet han ble over det som hadde skjedd med Jiushaigou-dalen, et naturreservat i Sichuan-provinsen i Kina.

– Hele dalen var ødelagt av masseturisme.

Ikke noe sted er noensinne blitt fjernet fra listen, selv om advarsler er blitt sendt til noen av dem, deriblant Galapagosøyene.

På kartet

På verdensarvkomiteens årlige konferanse i desember 1999 ble den historiske festningsbyen Campeche utnevnt. Det er en vakker by fra kolonitiden, et par timer sørvest for Izamal. Nyheten ble møtt med stor glede av innbyggerne, som samlet seg i gatene, tutet med bilhorn og veivet med det meksikanske flagg.

Campeche var i en økonomisk bakevje i årevis før staten og lokale myndigheter satte i gang en nominasjonskampanje som innebar alt fra å tiltrekke seg konferanser for konservatorer til å bygge nettverk av Unesco-ansatte, og til å pusse opp historiske fasader.

Selv om initiativtakerne var helt innforstått med Unescos intensjon, var hovedmotivet helt klart økonomisk.

– Min tanke var at Campeche, for å kunne tiltrekke seg den turismen den fortjente, måtte bli internasjonalt kjent, sier Jaime Ruiz, en av hovedarkitektene bak prosessen.

Ifølge statlige tall har besøket til Campeche økt hvert eneste år siden nominasjonen, med en økning på 39 prosent fra 1999 til 2004.

Foreløpig virker Campeche fortsatt autentisk. Til og med det som ser ut som turistbutikker – de som selger t-skjorter, *guayabera*-skjorter og smykker – tiltrekker seg lokale kunder.

Nominasjonene av Calakmul i 2002 satte stedet bokstavelig talt på kartet. I 2000-utgaven av Lonely Planets Yucatan-gaid viser oversiktskartet 14 severdigheter på halvøya, og Calakmul er ikke blant dem. I 2003-utgaven derimot, var Edzna og Tulum, to ruiner som ikke er på verdensarvlista, tatt bort. Calakmul var med i stedet. ■

©2006 New York Times News Service
Oversatt av Anne Arneberg

Unescos verdensarvliste

- Det er 812 områder på verdensarvlisten.
- Startet i 1972, da Unesco vedtok en lov om beskyttelse av kultur- og naturarven.
- Skal fremme bevaringen av kulturminner og naturvernområder av «fremstående universell verdi».
- Listen er den mest utbredte miljøvern-avtalen i verden.
- Områdene kan under visse omstendigheter få midler fra Verdensarvfondet.

Akropolis, Hellas FOTO: VASSIL DONEV, EPA/SCANPIX

Qin-mausoleet, Kina FOTO: WALTRAUD GRUBITZSCH, EPA/SCANPIX

Fra Goree-øya, Senegal FOTO: PIERRE HOLTZ, EPA/SCANPIX

Byen i Mostar, Bosnia-Hercegovina FOTO: AMEL EMRIC, AP/SCANPIX

Gamlebyen i Cienfuegos, Cuba FOTO: ALEJANDRO ERNESTO, SCANPIX

Sydney operahus, Australia FOTO: MICK TSIKAS, EPA/SCANPIX

Humayuns grav, India FOTO: HARISH TYAGI, EPA/SCANPIX

Table Mountain, Sør-Afrika FOTO: NIC BOTHMA, EPA, SCANPIX

Hatra-ruinene, Irak FOTO: ANTONIO CASTANEDA, AP/SCANPIX